

A *Szélhámos Budapest* olvasása közben a legtöbben valószínűleg nem a szöveg működés módjának, apró trükkjeinek nyomon követésével vannak elfoglalva, holott Gordon Zsigmond legújabb kalandjának (bár nem pontos ez a kifejezés, hiszen a legkorábban ke-

Reichert Gábor 93

A NAGY MAGYAR BALHÉ

Kondor Vilmos:

Szélhámos Budapest

letkezett mű, a *Budapest noir* előzményével van dolgunk) elbeszélői „szélhámoságai” minden eddiginél érzékletesebben mutatják meg, mitől lehetetlenek Kondor Vilmos könyvei. A szerzőtől megszokhattuk, hogy történeteinek – nem számítva a klasszisokkal gyengébbre sikeredett koronaőr-regényeket – magukkal sodorják befogadójukat, aki hamar azon veheti észre magát, hogy az elalvás előtti könnyed krimiolvasás hajnalig tartó virrasztásba fordul, amikor Gordon Budapestjén jár. A *Szélhámos Budapest* ebben a tekintetben a korábbi Kondor-könyveken is túltesz, az éjszakai krimimaratonnak kellemes veszélyét pedig tovább növeli, hogy ez eddig a szerző leghosszabb (több mint 600 oldalas) regénye.

Visszatérve az elbeszélés „szélhámoságaira”: a regény narrátora oldalról oldalra, bekezdésről bekezdésre hasonló cselekkel él, mint az 1930-ban játszódó történet középpontjában álló – és természetesen kedvenc bűnügyi újságírónk által leleplezni kívánt – nemzetközi csalóbanda. Ahogy a hírhedt amerikai svindler, a budapesti „vendégtájkra” érkező Strosnider és csapata, úgy a narrátor is egy továbbfejlesztett „itt a piros, hol a piros” játékot játszik a külső szemlélővel, aki csak akkor jön rá, hogy végig az orránál fogva vezették, amikor már lezajlottak a lényegi események. Strosniderék elhitetik a kiválasztott palimadarakkal, hogy minden, amit látnak, valóságos: az elhagyatott belvárosi üzlethelyiségekben berendezett alkusz- vagy fogadóirodák, az azokat benépesítő – kispályás színészek és nagypályás csalók által alakított – emberek, sorsok, személyes történetek. A trükk lényege, hogy a rázúduló információtömeg elaltassa az áldozat gyanakvását, és ne vegye észre, hogy minden, ami körülveszi, az ő megtévesztése és megkopasztása végett jött létre. Kondor is hasonló játékot űz olvasójával: az elbeszélésbe szinte mindig tökéletes természetességgel beékelődő – valójában az elbeszélés lényegét adó – hangulatfestő gondolatfutatok, amelyek hol hosszabb, hol rövidebb történelmi, sajtó-, irodalom-, társadalomtörténeti (és még hosszan folytathatnánk a sort) adalékokkal gazdagítják ismereteinket, fokozatosan megalkotják a harmincas évek Budapestjének illúzióját.

A megvesztegetően részletes és hiteles város- és korrajznak köszönhetően pedig az ember könnyen átsiklik az olyan részletek felett is, amelyek máskülönben talán zavarnák az olvasói élményt (Kondornál ilyenek a helyenként a képzavarig túlhajtott hasonlatok, vagy az olykor egyáltalán nem csat-

94 tanó poénok). Nagy hagyományokkal rendelkező, és természetesen nemcsak a krimi műfajában használt prózapoétikai eljárás ez, amelynek alapvető feltétele, hogy a befogadó érdekelt legyen abban, hogy átadja magát az elbeszélő cselvetéseinek. Úgy tűnik, Kondor egyre inkább ráérez a módszer jelentőségére, ennek következtében pedig az új regény cselekménye nem próbál meg túllépni azokon a kereteken, amelyek között a szerző otthonosan mozog. A hangsúly pedig a sztori egyediségéről finoman az ábrázolás mikéntjére került át.

Továbbra sem tudjuk, hogy kicsoda Kondor Vilmos, annyi viszont megállapítható róla, hogy lenyűgözően aprólékos történelmi ismeretei elsősorban a Horthy-korszak Magyarországnak irodalmi ábrázolására teszik őt alkalmassá – ez leginkább az 1945 előtt (*Budapest noir*, *Bűnös Budapest*, *A budapesti kém*) és után (*Budapest romokban*, *Budapest novemberben*) játszódó Gordon-regények közötti színvonalbeli különbségen mérhető le. A *Szélhámos Budapest* eseményei a Horthy-korszak kellős közepén zajlanak: Bethlen István miniszterelnökségének vége felé járunk, a világ még nem heverte ki a nagy gazdasági világválság sebeit, de a polgári kultúra (vagy legalábbis annak illúziója) még nem vesztett ki a nagyvárosok életéből – ugyanakkor számos mozzanat utal a küszöbön álló társadalmi-politikai katasztrófasorozatra. Ennek egyik legbiztosabb jele éppen Gordon szakmájában, az újságírásban, a sajtó korabeli helyzetében nyilvánul meg. Az Egyesült Államokból tíz év után hazatérő, harmincéves zsurnaliszta időről időre rácsodálkozik a sajtószabadság magyarországi korlátaira. Míg korábbi, philadelphiai munkahelyén ahhoz szokott hozzá, hogy egyetlen jó cikk sem kerül a süllyesztőbe pusztán politikai vagy taktikai megfontolásokból (ahogy egy helyütt mondja, Amerikában egy fontos sztorit feldolgozó riport előtt két lehetőség áll: vagy megjelenik, vagy megjelenik), addig otthonában a hatalmi játszmaéknak, és az azokkal összefüggő kiadói érdekeknek végletesen kiszolgáltatott újságírók egyre szűkösebb mozgástérrel rendelkeznek. És bár ezúttal nem találkozunk valóban létezett politikai szereplőkkel a kötet lapjain, a később történetek ismeretében kijelenthetjük, a *Szélhámos Budapest* a közéleti szabadság fokozatos – természetesen nem ekkor kezdődő, és sajnos az ország legújabb kori történetében nem egyedülálló – felszámolásának nagyon is jellegzetes pillanatát ragadja meg. Holott Gordon nem is közéleti cikkeket ír, az ő munkája kizárólag a bűnügyi hírekre korlátozódik: érdekes belegondolni, hova süllyedtt napjainkra az efféle újságírás színvonala, respektusa, és mindenekeelőtt a funkciója. A tévéhíradókban, bulvárlapokban és

-portálokon egymást követő, nagy tömegben ránk ömlesztett krimihírek ma sokkal inkább a nyilvánosság felszámolásának, a lényegi problémák elfedésének, a lakosság figyelmének ellankasztásának eszközei – nem beszélve arról, hogy ezek a riportok az egyéni tragédiák iránti empátia helyett a horrorfilmek által kiváltotthoz hasonló érzések felébresztését célozzák. Nincsenek pontos ismereteim a harmincas évek bűnügyi újságírásáról, de Gordon figurájától távol áll minden efféle sekélyesség – már ha nem számítjuk eredendő léhaságát, ami a csinos fiatal színésznők iránti, egyébként nagyon szórakoztatóan bemutatott vonzalmában nyilvánul meg – , ami egyrészt növeli a szimpátiánkat a főhős felé, másrészt némi irigységet is kiválthat az egyre inkább devalválódó újságírói szakma művelőiben. A fiatal Gordon olyan, mint az amerikai filmek elhivatott zsurnalisztái: mindent feláldoz a nagy sztoriért, egy pitbull szívósságával hajlja az újabb és újabb nyomokat, a regény tempóját pedig mindvégig meghatározza ez a kitartó, megállíthatatlan előrenyomulás.

Nagy jelentősége van annak, hogy hősünk éppen az USA-ból érkezett haza egy évtizednyi emigrációt követően, hiszen éppen ennek köszönhetően van lépéselőnyben mindenki mással – köztük az egyre korruptabbá váló hatóságokkal – szemben. Tengerentúli tapasztalatainak hála tudja már az első gyanús jeltől kezdve, hogy a szimplának tűnő tabáni gyilkosság számai, amelyek elindítják a történetet, sokkal messzebbre vezetnek, mégpedig egy jellemzően az USA-ban alkalmazott bűnténytípus magyarországi alkalmazásáig. Az „amerikaiság” így magán a cselekményen is meglátszik, hiszen az nagyjából ugyanúgy épül fel, mint George Roy Hill legendás 1973-as krimije, a Paul Newman és Robert Redford főszereplésével készült, szintén a harmincas években játszódó *A nagy balhé*. Ezzel persze nincs semmi gond, sőt érdemes is egymás után megnézni a filmet és elolvasni a könyvet, mert a nyilvánvaló hasonlóságoknál sokkal izgalmasabbak azok az eltérések, amelyek az amerikai és a magyar svindlik körülményei között mutatkoznak.

Nem tudom, hogy Kondor Vilmos tervez-e további *Budapest*-történeteket, hiszen nehéz lehet a váltás egy olyan jól eltalált figura után, mint amilyen Gordon Zsigmond – és akkor még nem is beszéltünk az olyan, szintén remekül megalkotott mellékszereplőkről, mint a fiatal színésznő Piri, vagy az első regényekben megismert Mór. De nem is gondolom, hogy szerzőnknek feltétlenül új irányokba kellene tájékozódnia: a *Székhámos Budapest* alapján számomra úgy tűnik, Gordonban továbbra is rengeteg lehetőség van, így akár egy Poirot- vagy Miss Marple-szerű, végeérhetetlen és egyben megunthatatlan regénysorozatot is el tudnék neki képzelni. (*Libri, Bp. 2016*)

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
anyagi támogatásával jelenik meg. Terjeszti a Budapesti,
a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT.
és alternatív terjesztők

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, kiadóvezető)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, Zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő, próza rovat: szenazol@gmail.com)
SZÚCS BALÁZS PÉTER (Füstjelek online rovat)

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

ACSAI ROLAND
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR
TURI MÁRTON
POGRÁNYI PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BUJI FERENC
CSEKE ÁKOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PETER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626

E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu

Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.

ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.